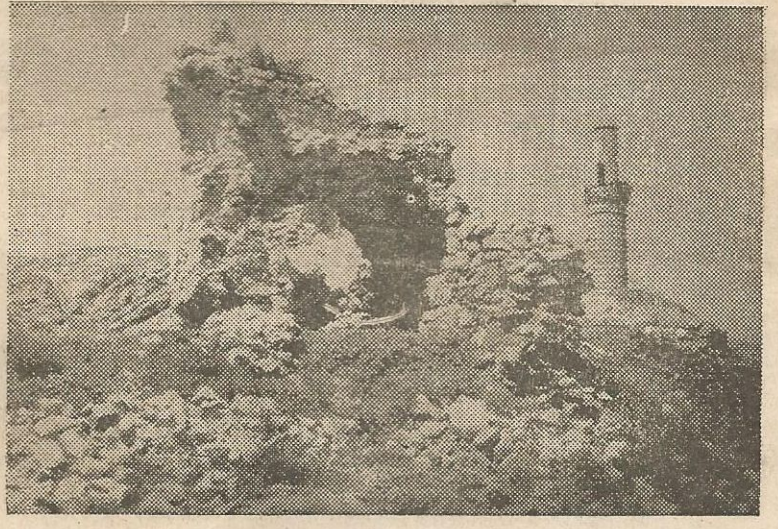
Yeni Aylık Sanat-Fikir Dergisi

FIRAT

SAYI 34 ARALIK 1966 FİATI 100 KURUŞ

Fikret Memişoğlu'na :

"HARPUT ÂHENGİ"

ADLI ESERİ İÇİN BİR ŞÜKRAN DUYGUSU

DUÂ VE SENÂ

Ezelden aşk u sevdâ nârının büryânıdır Fikret,
Yanık kalbiyle zirâ hüsn ü an hayrânıdır Fikret,

Eser yazmakda cehdi ahd edenler bir mücâhiddir,
Beşîrî, Müztezâd, Aşran gazel sultânıdır Fikret.

Örülmüş güftelerden bir demetdir «Harput Âhengi»
Ne mümkün olmamak mestân, gönül destânıdır Fikret.

Odur ahfâda takdim eyliyen ecdâdı şânınca,
Bilen bir kadr ü kıymet, bir cevâhir kânıdır Fikret.

Kılıp şi'riyle irşâd aşk u meşk ilminde üşşakı,
Güzellik mesti, âşık dostu, canlar cânıdır Fikret.

Hulûs-ı gayretin şükranla gufrandır mükâfâtı,
İlâhi! bahtı yâr olsun, dua şayânıdır Fikret.

Senâdır (Hâfız Osman) dan onunçün cân ü dil kavli,
Odur zîrâ son âşık, Harput'un ihvânıdır Fikret.

Hâfız Osman ÖGE

YENİ FIRAT

Dergisi

Bingöl Matbaası - Elâzığ

1966

YENİ FIRAT

Aylık Sanat ve Fikir Dergisi

S A H İ B İ :

FİKRET MEMİŞOĞLU

Yazı İşlerini fiilen idare eden
Mes'ul Müdür :
CENÂNİ DÖKMECİ

İdare Yeri :
Türk Kültür Derneği Şubesi
ELAZIĞ

A B O N E :

Yıllık	12 TL.
Altı Aylık	6 TL.

Gönderilen yazılar basılsın Basılmasın geri gönderilmez.

«Yeni Fırat» adı anılmadan dergiden yazı ve şiir alınamaz.

Arka kapak tam say. 750 TL.
İç kapak tam sayfa 500 TL.
İç sahifeler tam sayfa 500 TL.
Küçük ilân ve reklâmların santimi 10 TL.

Yazışma ve para gönderme adresi:
Fikret Memişoğlu Avukat
ELAZIĞ

İSTANBUL Temsilciliği :
Tahtalı Bostan Sokak No. 1
Kuzguncuk

Dizgi ve Baskı :
Bingöl - MATBAASI
E l â z ı ğ

YENİ FIRAT'IN

YAZI DİZİSİ

Dua ve Senâ ..... Hafız Osman ÖGE
Baş yazı ..... Yeni FIRAT
Semâ (Şiir) ..... Fikret Memişoğlu
Hikmetovic ..... Fikret Memişoğlu
Yaşamak (Şiir) ..... Ömer Kayaoğlu
Harput kütüphaneleri ... Dr. İlhan Akçay
Anadolu Destanı ... N.Y. Gencosmanoğlu
Mazgirt ..... Dr. İ. Akçay
Bizim dilden bizim köy ... Cenani Dökmeci
Gündelik ..... Süleyman Akman
Harput'a kurban ..... Hicabi Karaçorlu
Gong Sokağı ..... Mithat Yılmaz
Tablo ..... Mithat Yılmaz
İzmir Mektubu ..... Fethi Başak
Ramazan Hazretlerine (şiir) ... Tatlı Sert
Geçmişten hatıralar ... Cevdet Memişoğlu
Ben Değildim (şiir) ..... Mehmet Şahin
Maden köylerinde ..... O. Y. N. M.
Çemişgezekden Sesler ... C. Osmanoğlu
İl haberleri ..... Yeni FIRAT
Okuyucu Mektubu N. D. (Arka kap. içine)

ÖĞRETMEN ve ESERİ

«Vurduğu yerden gül biten» bir öğretmen, «gülan yağmuru» gibi rahmet sunan bir varlık. Bunun için olacak, eski babalar, çocuklarını okula verirken «eti senin, kemiği benim» diye verirlermiş! Bu güven, mürîdin, pîrine teslim oluşu sanki... Bu teslim oluş niçin? Öğrenci, evin güvenimi, yurdun övünimi olsun diye. Ne kutlu bir inanış bu... Öğretmen, eser veren bir güçtür. Atalarımızın, halkımızın inanışı böyledir.

Öğrenci yetiştirmek, yurda, yuvaya canlı eser vermek demektir. Öyle bir eser ki bir mâna hazinesi... İçi; bilgi dolu, sevgi dolu, duygu dolu, kaygu dolu bir hazine... Bir öğretmen için ne mutlu kazançtır bu. Eser olarak verilen, bir ağaç, bir kitap değil, yaratıkların en kutlusu olan insan... Eşref'i mahlukatı...

Bu şerefe varış, en yüce başariye eriştir. Bunun örneklerini saymak bile, insanı öğretmene hayran bırakmağa yeter. Sokratın, Eflatunu, Arstoyu yetiştirmesi, Şems'in, Mevlanay'ı pişirmesi; Ziya Gökalp'ın, Fuat Köprülüyü döşürmesi...

Bu ululuk, yalnız öğrenmene has bir nasip... Amma bu nasipden hayırsız oluş da ne garip, ne acayip?!.

Böyle bir öğrenci yetiştirip döşüren öğretmen, ne kadar iftihar etse azdır. Bu kutlu duygudan, bu mutlu kaygudan yoksun olan da kara bahtına ne kadar ağlasa, alnının karasını silemez.

Öğretmen için yazılan bir marş, bu gerçek'in duyuş ve deyiş çiçeğidir.

Öğretmenler Marşı

Açdıkça şafaklar gibi irfan, bize sancak,
Hergün doğacaktır güneş ilk merhalemizden
Öğretmek için öğreniriz gerçeği ancak,
Aydınlanacaktır her ufuk, meş'alemizden,
Yurd ufkuna irfan taşıran bir dolu kalbiz,
Fikr ordusu, feyz ordusu, fecr ordusuyuz biz.

★

Bu oluş, bir içden doluş ve boşalıştır. Öğrencinin, öğretmenine, babasından anasından çok saygısı da bu oluşu, buluş ile mümkündür. Ya bulamazsa, o vakit öğrenci, sonsuz bir boşluk içinde kalır. Mart rüzgârına kapılan bir tüy gibi.

Bugün, yani çağımızda, okuyan eskisinden çok. Olgun ve dolgun yetişen az. Bu, gün gibi gerçek. Neden ve niçin? Bunun sebebini araştırmak ve bulmak lâzım.

Çünkü öğretmenliğin, kutsal bir ödev olduğu, bir din vecibesi gibi öğretmene öğretilmemektedir. Öğretmen, böyle bir iç duygunun tutsağı olmadığı gibi, onu, bu ödeve zorlayan bir sorumluluk sistemimiz de yok. Artık öğretmen mutlak bir otoritenin sahibidir. Kendisini böyle bilen öğretmen, dizginsiz at gibi, otorite hızını almak için çiğneyip geçer. Hatta bu otorite kaprisi, öğretmenler arasında bir yarış haline gelir. Kim, çok öğrenci sınıfda bırakırsa, o kendisini daha çok tatmin etmiş olur. Müzik ve Beden - eğitimi öğretmenlerinin, diğer öğretmenlerden daha

fazla öğrenci dökdükleri, çok görülmüş olaylardan... Velilerin göz yaşları, bunun en berrak delili!...

Durum bu hale gelince; öğretmene, öğrenciliğini hatırlatmak şart.. Onların da yılda bir defa sınava sokulması lâzım. Kalan ve geçen öğrencilerinin kalitesi kontrol edilerek, terfi'lerinde, tecrübelerinde ayarlama yapmak gerek,

Bizde «ihmalî mes'uliyet» diye bir şey yok. «İcrâî mes'uliyet» var. İkisi de olmalı ve ayni müeyyidelerle karşılanmalıdır. Yoksa kültür sahasında kendimizi bulamayız, kültürlü bir millet olamayız.

Bu anlattıklarımız hep, soyut sözler gibi gelir. Halbuki realitedir, olagandır.

Bir misalle açıklıyalım: Bir baba düşününüz. Oğlunun zekasından, çalışmasından, başarı sağlamasından emin, amma çocuğu kırık notlar almaktadır. Çocuğuna, öğretmenlerinin garazı olduğuna dair bir kanısı da yok. Ders dönemi sonunda kırık not veren öğretmenlerine mektup yazıyor, veya yüz yüze recada bulunuyor. Dileği şu:

(Çocuğumu, sinama ve maç gibi her türlü eğlenceden mahrum etmiş bulunuyorum. Nezaretim altında bir yıllık derslerini başından sonuna kadar çalışıp öğrenmiştir. Öğretmenin arzusu, öğrencisinin öğrenip sınıf geçmesi olduğuna göre, çocuğumu lütfen bir defa müzakereye kaldırarak kontrol etmenizi, biliyorsa sınıf geçmesine imkân sağlamanızı, bilmiyorsa sınıfta bırakmanızı rica ederim.)

Bu mektubu alan ve ricayı dinliyen öğretmenler, o çocuğu, müzakereye kaldırıp kontrol ediyor, hatta sınıfta pasif kaldığından ötürü kendisini de arzarlıyorlar. Amma hakkını teslim ederek de sınıf geçiriyorlar. Avrupalı, yüreği geniş, sevgisi bol bir öğretmen gibi...

Batılı bir öğretmen, bizim öğretmenlerimizden farklıdır. Çünkü kırılan bir öğrenciyi korumak için, dersi keserek onunla bir saat vicdan muhasebesi ve muvazenesi kurmak pek bize gelmez. Bu büyük bir sabır ve hoş karşılayış işidir.

Konumuza dönelim. Bu mektubu, buruşturup atan, ya da recaya red cevabı veren diğer öğretmenler ise, yarım saatlık bir zahmete katlanmıyarak aynı çocuğu sınıfta bırakıyorlar. Bir ders yılını, bir de yarım saati düşününüz. Öğrenciye yüklenen külfetle, öğretmenin uzak kaçtığı ülfeti tartınız; Konu, tartışılmış ve sonucu alınmış olur.

Velinin teklifi haklıdır. Öğretmenin bu teklife katlanmayışı, çok haksız ve bir haksızlıktır. Çocuğunun bir senelik çilesi kördüğüm olan veli, haksızlığı önlemek için başka kapı çalacaktır.

Netekim bu kanaate varan veli, Millî Eğitim Bakanlığına ve Bakanlık Müfettişlerine olduğu gibi hâdiseyi tekrar edip, öğretmenleri, «ihmali mes'uliyet» lerinden dolayı şikâyet etmiştir.

Bu işin soruşturucusu olan Bakanlık Müfettişleri, hâdiseyi öğretmenlerin açıkça ikrarlarına rağmen, aynı dilekçeyi başka türlü ve başka bir zamanda; Millî Eğitim Bakanlığı ise, aynı dilekçenin kopyesini başka bir vakitte ve başka bir türlü cevaplandırıyorlar.

Gerçi iki cevap ta menfi,ikisi de olumsuz. Fakat gerçek hem ikrarla sabit, hem de cevabın tam zıddınadır!...

Verilen bu cevaplar da ne zaman verilmiş bilir misiniz? Sınıfta kalan çocuk, kaldığı sınıfta üç ay devam ettikten sonra!...

Yukarıda anlatılan olay, tarihi, sayısı, yazısı, dizisi olan bir vâkıadır. Fakat ihmalî mes'uliyet sistemimiz olmadığı için, sonuç korkunçtur. Ne bakımdan mı diyeceksiniz? Veli'yi ümit ve masraf harcıyarak yıkmak, öğrenciyi haksızlığa uğratarak okuma ve başarma şevkini kırıp tepmek bakımından...

Böyle olunca da bizde Batı Medeniyetinin kurucularına benzer çapta ve tipte

SEMA KÂİNATI

Sîne-i dağdağayız, bağrı yanık Sînâ'yız
«Şems» e pervâne olan zerre-i müstesnâyız
Yedi kattan dökülen zemzeme-i Mînâ'yız

Mesnevî şevkını eflâke çıkarmış nâyız)
(Haşredek hemnefes-i Hazret-i Mevlânâ'yız.

Vuslat umdukça gönül, hasret anar vecdinden
Susamış rûh, her içtikçe yanar vecdinden
Gülşen-i rezmi, Ezel bezmi sanar vecdinden.

(Sîne sûrâh be sûrâh kanar vecdinden,
Teşne-i zevk-i Ezel, leb be leb-i sahbâyız)

Akl ü nakl ilmini nukleyledik evhâm gibi
İmdi dil, rûh-u musaffâ ile pür, câm gibi
Fecr-i evvel açılır, leyle-i encâm gibi

(Şeb-i lahûtda manzûme-i ecrâm gibi,
Lâfz-ı «bişnev» le dolan kevkebe-i ma'nâyız.)

Yüz çevirdik göz açıp, âlem-i âfâkîden
Ayn-ı kalb aldı ziyâ kıble-i işrâkîden
Fâni ömr «Âb-ı hayât» içdi «hüvelbâkî» den

(Meyi peymâne be peymâne döken sâkîden
Yine peymane diler neşe-i sertâpâyız.)

Döneriz Fikret açıp el, od'a pervâne misâl
Tutuşup yandı gönül, aşkile lâfz oldu meâl
Lems-i lebrîz safâsiyle şifâ sundu Celâl

(«Şems-i Tebrîz» havâsiyle semâ üzre Kemâl
Dâhil-î dâire-î bâl ü per-î monlâyız.)

Fikret Memişoğlu

---

adam yetişemez tabii.. Onun için kumda emekler dururuz.

Fakat teşkilâtımıza gelince, ne kadar da çok teftiş kurullarımız, eğitim şuralarımız, talim ve terbiye heyetlerimiz var?! Var amma bu varlıktan, velilerin nasibi olumsuz bir cevaptan ibarettir. Fuzûli gibi, velinin de kendisine feryat etmekten gayrı çaresi yok:

Dost bipervâ, felek bîrahm, devran bîsükûn
Derd çok, hemderd yok, düşman kavî, tâlizebun.

Fuzûli'nin feryadını tekrar etmek de fuzûli!... Çünkü dinliyen olmak gerek.

Yazımıza son verirken, bir hükme varmamız lâzım. Kayıt kapayışlardan, sessiz yürüyüşlerden, güz yaprağı gibi dökülüşlerden anlaşılmakta ki, Türkiyenin irfan sistemi yorgun argındır. Şairin dediğine tıpatıp uygun:

Erişir menzil-i maksûduna âheste giden
Tiyz reftâr olanın pâyına dâmen dolaşır.

YENİ FIRAT

HİKMETOVİÇ VERZANSKİ

(31. Sayıdan Devam) FİKRET MEMİŞOĞLU

(VÂ-NÛ) nun, objektif görünüp, sübjektif olarak, tek taraflı anlattığı Nâzım, Rusya'ya kaçtıktan sonra (Hikmetoviç Verzanski) adını aldı. Yoldaşlarının ve koldaşlarının, «Türk şâiri» diye sevdirmek istedikleri, bu insan:

— Beni stalin yarattı, ben Sovyetler Birliğinin çocuğuyum. 24 yıl sonra bu büyük şehre gelirken, asıl ve büyük vatanıma dönmüş oluyorum!...

Diyerek öğünmüştür. Türk Irkçılarına düşman olan Nâzım Hikmet'in, korkunç bir Slav ve Polonoz Irkçısı olduğu âşikâr... Korkunçluğu, doğup büyüdüğü Türkiyeye, nankörce düşmanlığından... Köle ruhlu yaratıklar, kraldan fazla kral taraftarıdır. Bu ruhu, ateş anlamına gelen «nar» sözünün tersi olan «Ran» soyadından da belli.. Rengindeki kızıllık, iliğine sinmiş. «Semender» olmak sevdasında olan bir kızıl uşağı, ne kadar savunulursa savunulsun, rengi değiştirilemez..

O'nun örnek bir hizmeti de oldu. Türkiye'de hüriyete kavuştukdan sonra, Rusya'ya kaçması ve radyolarla içinin zehrini saçması!... Bununla, onun ne olduğu, onun gibilerin ne olacağı, şeksiz, şüphesiz anlaşılmış oldu...

Tarih boyunca «bağışlayıcı» bir milletiz. Halbuki bu gibilere, aramızda yaşamak toleransını değil, uyruklukdan atmak hükmünü uyguluyabilsek, memleket çabucak baykuş çılgınlığından kurtulmuş olacak. Ama öyle bir milletiz ki, «yüz kerre tövbesini bozanı» bile umutsuzluğa düşürmeyiz. Meğer ki, kendiliğinden hududu aşıp, kaçmış ola...

Nâzım Hikmet de böyle yaptı, böyle oldu. Artık ona eski adıyla değil, yeni adıyla, herkes sesleniyor: Hikmetoviç Verzanski!!!

Yukardaki cümleler, sübjektif sayılmasın. Sosyal bir hâdisenin, objektif ifadesidir.

Çünkü, rejimle bağdaşamayıp, Türk Vatanı dışına giden başkaları da vardı. Bunlar da günlük cemiyet düzenine aykırı düşüncenin sahipleriydi. Demekki aralarında benzerlik var. Bir farkla... Onlar, Türk yurdu dışında da, Türk olmadıklarını ikrar ettikleri halde, hep Türkiye'nin istirabına ortak oldular, şiirlerine bu istirabı maya yapmışlardır. Bunlar, Rıza Tevfik'le Mehmet Akif...

R. T. Bölükbaşı : (Babam, Arnavuttur, anam da Çerkes: Bilmiyen varsa ger, öğrensin herkes)

M. A. Ersoy da : (Bunu benden duyunuz, ben ki evet Arnavud'um,
Başka birşey diyemem, işte perişan yurdum.)

Nâzım, Türk kanına susamış, içe içe kanmamış bir milletin başkentinde, başkan sarayının avlusunda yatmaktadır. Diğerleri, Türk yurdunun Başşehrinde, Fatih'in İstanbul'unda yatıyorlar. Kendi istek ve yürekleri ile gelerek...

İyi bir raslantı oldu. Şiir gücünü bizim de savunduğumuz Nâzım-ı, Türkçeyi işleyiş bakımından kıyaslamak kolay olacak, bu şairlerle... Bu kıyaslamayı sonraya bırakalım.

★

Rusya'ya tahsile giden Nâzım'dan ne beklenirdi?

Râyete meylederiz kâmet-i dilcû yerine,
Tûğa dil bağlamışız kâkül-ü hoşbû yerine.

Diyen, Gâzi Giray'ın at sürdüğü ülkelerdeki tarih hâtıralarımızı anmak, esir

düşen Türklerin hicranını ve istirabını anlatmak.. Belki Moskof'un hoşuna gitmiyecekti amma. Dünya Edebiyatı, bu güçle yazılan şiirleri, «Şehnâme» gibi kıymetlendirecekti. Fakat ne gezer?!.. O, daha İnebolu'da iken (Coşkun mizâcının) damarlarındaki Polanya kanından ileri geldiği telkiniyle koltuk kabartan bir adam!! Polonya'lılar gibi keskin bir ihtilâlci olmak dâvasında!...

Henüz. Türk toprağının havasından kendini kurtaramıyan şâir, «İnebolu» başlığı altında yazdığı manzumede:

Dereye düşen bahar, bir daha çıkamamış!
Bu ne güzel memleket, yüksek dağlarında kış,
Deresinde ilkbahar, yollarında sonbahar,
Altın güneşiyle de yazın sıcaklığı var.

Demesine rağmen, komonizm rüzgârı içindeydi yine...
Memleket yangınından zevk alan «Neron» gibi, o da Türkiyenin Neron'u olmak istiyor:

Kes, hiç balta görmemiş bir orman keser gibi kes!
Bu altından bataklığın, her sivrilen başını!...
Sana, kesti, yaktı, yıktı deseler de aldırma,
Dinle bak ne vâdediyor, yüreğinden gelen ses!...

Memleketin altını üstüne getirerek, orjinal olacak! Dediği olmadı. Olan, demediği istemediğidir.

Nâzım Hikmet, mâcerâperest bir insan güyâ! Askerlikden öğretmenliğe atılınca, Anadoluda yer beğendiremiyorlar. Muhakkak yeşil ağaçlı bölge istiyor. Kuraklıkdan hoşlanmazmış.

Anadolu'da ağaçlı bölgelerden 2 ilde boş yer var. Biri «Elâzığ» diğeri «Bolu»...
Elâzığ'ın havası suyu sert, burada başına neler geleceği kestirilemez. Bolu, İstanbul'a yakın, tabiatı da munis...
Samih Rıfat'ın tavsiyesi de böyle...
Bolu'yu seçmek gerek. Netekim öyle oldu. Bolu'ya giden Nâzım Hikmet, bolluk içinde yaşadı.

Ziya Gökalp'in «Türkçülük» «İslâmcılık» «Garpcılık» ilkeleri, Türk halkını bir ülküde, bir ülkede birleştirmek ve bağdaştırmak içindi. Nâzım ve yoldaşları, buna karşıdırlar. Sovyetcilik varken. Türkçülük ne demek?!. Din Afyon iken, islâmcılık ne oluyor? Kızıl Çinden, sarı Moskofa kadar uçsuz bucaksız bir ülkenin alevlenmesi karşısında, Garpcılık ne sönük ilke!.

Nâzım, bu ters düşüncenin, tâ İstanbul'da iken bile şiirini yazmış. Bir yandan Yurdun kurtuluşunu özler görünürken, diğer yandan beklediği «kızıl kuşu» gözler durur:

Nuhun beklediği güvercin gibi,
Dualı dudaklar özleyen ruhlar,
Bekliyor, Asya'nın «Kızıl kuş» nu.
İstirab içinde bütün bir cihan,
Asya'dan umuyor kurtuluşunu!

Özgerliğini kaybeden insan, özgürlüğü de istemez artık. Şahsiyetini kaybedene, hüriyyet ne lâzım. Onun hüriyyet anlayışı da nizama saygı değil, nizama karşı

gelmek... (Karakteristika - testleri) Rusya'da, o'na bunu öğretmişti. Rus disiplinine diz çökmek, diğer milletlerin düzenini yıkıp çökürtmek. Emirerinin komutanlık taslaması gibi. O da Lenin'in öğütüne uyarak! «İki adım ileri, bir adım geri» atmak istedi amma, akıntıya kürek çektiğinin, farkında olmadı. Tabii olmıyan yalnız kendisi; olan da aydınından çobanına kadar bütün Türk milleti...

1917 İhtilâlini, «güneşe akın» sanarak, «güneş içenlerin türküsü» adıyla, bir nâra düzmesi yazarak, kutluyor:

Akın var, güneşe akın!
Güneşi zaptedeceğiz!
Güneşin zaptı yakın!

Toprak bakır, gök bakır,
Haykır güneşi içenlerin türküsünü,
Hay-kır! Haykıralım!

Zavallının haykırışını, kendisiyle bir kaç yoldaşından gayrı duyan kim acep?! Onda sebepsiz kral öldürüp tarihe geçmek sevdası var. İçinde yaşadığı milleti parçalayıp, beynelmilel olmak kaprisi?. Bu bir aşağılık duygusu...

Büyük insanlar, parçalayıcı değil, birleştirici olurlar. Peygamber gibi, veliler gibi.. Bu bir iman ve vicdan işidir. Herkes inanamaz, herkes vecde gelemez. Sarhoşun, serkeşin nâra atışı, vecde geliş değildir.

Hapishanede olmasına rağmen, Türkiye'nin havasını soluyan katillerle olsa bile, onların arasında kendine gelir gibi olduğu da vardır. İşte bir mektubundan bir kaç cümle:

«Memleketi, Evliya Çelebi gibi, karış karış dolanmamız imkânı, ne büyük saadet tir. Bunu ancak, bütün azametiyle benim gibi 10 yıl hapiste yatan ve memleketinin taşını, toprağını, denizini, havasını ve insanlarını, hele insanlarını, oldukları gibi ve olacakları gibi yazmak istiyen bir insan bilir. Memleketime ve insanlarıma ve dünyama, her gün bir kat daha âşık olmaktayım.

Hani bir halk türküsü vardır.

«Bu dert beni öyle böyle yer gider.»
İşte bu sevda böyle...» diyor Nâzım Hikmet.

Nâzım'ın bu iyimserliği neden? Gardiyanından mahkumuna kadar, «bağışlayıcı» bir halk arasında bulunuşundan.

Bütün bu iyimserliğe karşı, içinde gizli bir gayız dolu. Kendisini bağışlıyan topluma ve bu toplumun huzurunu sağlıyan düzene karşı:

Susuyoruz...

Bir fişek yatağında, kurşun, nasıl susarsa.
Haykırsın sıkıysa sükûtumuzdan hızlı,
Gök kubbenin altında, böyle bir sevda varsa.

VÂ-NÛ, yoldaşını savunarak, ona karşı duyulan, nefreti dağıtmak çabasında.. Halbuki bu nefret, T. Fikret'in «sis» i, «Dûd-u muannid» i gibidir. «Bir zulmet-i nefret ki peyapey mütezâyid!»

Nâzım, Dünya'yı dolaşmış ama, memleket dışında ölüp gömülmenin acısı ile!. Öyle mi? keşke öyle olsaydı.

Bu kanı, VÂ-Nû'nun kendi kuruntusu... Dolaştığı yerler, Türkistan değil, Pakistan değil, orak çekiç altında biçilen ezilen yerler. Aynen VÂ-NÛ yazıyor:

«Nâzım gerçi dünyayı dolaştı. Romanya'dan Moskova'ya, Moskova dan Çin'e,

Çinden Kafkasya'ya, Kafkasya'dan Lehistan'a, Lehistan'dan Arap memleketlerine (komonizme kabiliyetli Arap bölgelerine), Arap memleketlerinden Avrupanın türlü büyük şehirlerine, oradan Küba'ya Küba'dan tekrar Rusya'ya...»

Ve Nâzım, bu memleketleri bizim için dolaşmadı. Sovyetler için dolaştı. Kuzeyde Güneyde, Doğu'da, Batı'da bir kaç Türk varsa, onları avlamak için!...

İlericilik uğruna, T. Fikret «Tarih-i kadim» i yazmıştı. Bu da «Meşin kaplı kitab» ı yazdı: İnanış huzûru içinde yaşıyan Türk halkını, din inanışından, kin inanışına sürüklemek için:

Yaldızlı meşin kabı, parçalanmış kitabı
Ay altında dün gece, deli bir derviş gibi,
Mumu sönmüş, rahlesi yere devrilmiş gibi,
Okudum saatlerce...

.....

Zekeriya zikrini bir sonsuz aha verdi,
Doğdu İsâ, bikrini Meryem, Allaha verdi.
Kureyşî Muhammed'e kucak açtı Medine,
Bir ateş mezar oldu, Kerbelâ Hüseyin'e,

.....

«Tarih-i kadim'i» yazdığı için Fikret'e Akif:
«Şimdi Allaha söğer, sonra biraz bol para ver,
Hiç utanmaz protestanlara zangoşluk eder.»
Demişti.

«Büyük şair!» e de şimdi şöyle seslenilmektedir:

Anasından sorulur, hilkati maksûd ise, piç,
Oldu bir böyle katır, «şîr» i bozuk Hikmetoviç

YAŞAMAK

Öğrenebildiğimiz en katı gerçek:
Yaşamalar bir gün tükenecek!
Kendini yaşamış sayacak mıdır?
Göğsünü arılara açmayan çiçek.

At ölür, fakat meydan yaşar;
Can yaşar görünür, canan yaşar.
Yaşamak ona derim ki ben
Bütün ömrünce bir an yaşar.

Kimi bir ufak tümseği aşamaz,
Ulaştım sanır ya.. ulaşamaz.
Kimi koğukda yaşar alabildiğine,
Kimi sarayda oturur, yaşamaz.

Ömer Kayaoğlu

HARPUT KÜTÜPHANESİ

Dr. İlhan AKÇAY

XII. yüzyılda yapılmış Anadolu'nun en eski camilerinden biri ile, yine en eski şifahanelerinden birisine sahip olan bölgede, bu eserleri ile hem ayar kütüphaneleri de bulunmalıydı. Asırlar boyunca harpler sebebiyle bunlar hakkında hiçbir malumat veya izlere rastlamamaktayız. Bugün vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerinde bile bu hususta en küçük bilgilerin olmayışına da bakarak, kütüphanelerin küçük vakıflar halinde kurulduğu ve zamanla geliştiğini kabul etmek gerekir.

Harput belki de en hareketli zamanını XIX. yüzyılda yaşamıştı. Bu devirde, bölgede yabancı tesirlerin ayan - beyan görüldüğü ve Türklük - İslamlık gelişmesine karşı, dış tesirlerin bilhassa kolejler (Fransız, Amerikan ve Alman) kurulması, yabancıların yetiştirilmesi dikkati çeker. Bunların kendi gayelerine uygun kitapları ve ödenekleri olup, talebelerinin istisnasız Gayri İslâm oluşu sebebiyle, kitaplık ta islâmiyete zıt eserlerle dolmuştu. Bu kütüphaneleri yabancı gezginler ve misyonerler yazdıkları eserlerde överlerdi.

Harput kendi bünyesine göre kütüphanesi en fazla olan beldelerimizden sayılır dı. XIX. yüzyıl sonlarına doğru 19 medresesi olup çoğunun da kitaplığı bulunurdu. Bilhassa sekiz kütüphanesi bulunduğu ve bunlardan sonuncusunun XIX. yüzyılda ünlü sadrıazam Arapkir'li olup memleketinde de birçok hayratı olan ve, memleketine yakın olduğu için Harput'ta kurduğu ünlü kütüphanesiydi.

Kurşunlu Medresesi Kütüphanesi : 1201 H. tarihinde kurulmuştu 1000 yazma eseri bulunurdu. Ancak kısmen basma eserleri vardı.

İbrahim Paşa Kütüphanesi : İbrahim Paşa Medresesi içinde kurulmuştur. Banisi Çötelizade Hacı İbrahim Paşa olup 300 eserin çoğu yazmadır. Kuruluşu 1249 H.

Kâmil Paşa Kütüphanesi : Kurucusu Arapkirli Yusuf Kâmil Paşa olup 1285 H. yılında kurulmuştur. 300 eserinin çoğu yazmadır. 1325 H. yılında ise eserleri 500 adedi bulmuştu. Harput terkedilirken bu kütüphanedeki çoğu yazma 1000 kadar eser vardı. Halen Elâzığ Efendigiller ailesinde bulunan bu kitapların, vaktiyle Medresede bulunan Ömer Naimi Efendigil tarafından evine nakledildiği (Harput Yollarında cilt 11. s. 32. de anlatılır).

İstanbul Süleymaniye Kütüphanesine Harput'tan 1955 yılında 445 yazma gitmiştir. Halen Elâzığ Kütüphanesinde yazma bulunur. Ayrıca Harput Sara Hatun Camisinde 18 adet yazma Kur'an vardır.

KEBAN YUSUF ZİYA PAŞA KÜTÜPHANESİ

1810-12 H. tarihlerinde yapılmış Caminin, kütüphanesi üzerindeki kayıttan bu tarihlerde yapıldığı anlaşılmaktadır. Muhteşem camisinin, medresesi zamanımıza kadar ulaşamamışsa da Kütüphanesi iyi halde bulunmaktadır. Yapı, caminin batısında bulunur. İki katlıdır. Her iki katta biribirinin aynini teşkil eder. Halen üst kata çıkan aksam yıkılmış ve yeniden ahşap olarak yapılmıştır. Cephede yuvarlak kemerli iki pencere arasında, yuvarlak kemerli kapısı bulunur. Alt kat kitapların

konduğu yer olacaktı. Üst katın içten 4,30 x4,30 m. lik kar sahın oluşu ve kitap dolabı için nişlerin bulunmayışı, orta kısma da kitap konduğu okunacak mahallin olamayışı bize bu kanıyı vermektedir. Yüksek moloz duvarları üzerinde yüksek kasnağının küçük sekiz penceresi bulunur. Derin kubbelidir ve devrine göre çirkin şekilde tezyin olunmuştur. Duvarı 0,88 m. dir. Kapı kanadı camiinin ki gibi mahalli dövme demirden cazip tezyinatı havidir.

Halen Sakalı-ı Şerif bulunmaktadır. Üzerinde karşılıklı beş satırlık kitabesi bulunan yapı haraptır ve onarılması gereklidir.

Keban, Yusuf Ziya Paşa kütüphanesi : Yapısı mevcut ve zamanımıza kadar gelebilen tek Elâzığ ve çevresine ait kütüphanedir. Fakat burada kitaplar da kâmilen yağmaya uğradığı için, bir tanesi bile zamanımıza kadar gelememiştir.

Keban Kütüphanesi, kendi adıyla anılan külliyeye aittir. Evvelce mevcut külliye Medresesinin tamamlayıcı yapısı olarak inşa olunmuş ise de, maalesef medresesinden bugün hiçbir iz de kalmamış bulunmaktadır.

Kütüphane binası, bilinen tiplerden biraz değişik tarzda yapılmıştır. Arazinin de eğimine göre olduğundan iki katlıdır. Alt katı kitapların bulunduğu kısım, üst katı da okuma salonu olarak düşünülmüştür. Dıştan zarif görünümü vardır. Her iki katın ortada kapısı, iki yanında yuvarlak kemerli pencereleri bulunur Üst katı içten 4.30 x 4,30 m. lik sahın olup, kare plânlıdır, Kitap koymak için nişlerinin olmayışı ve küçük sahın bulunuşu, burada okuma salonu olarak kullanıldığını gösterir. Alt katı tonozlu tavanlı, üstü sekizgen yüksek kasnaklıdır. Her kasnak cephesinde küçük pencereleri bulunur. Kubbesi barok (taşkın) tipte ve derinse de uzaktan estetik güzellik arzeder. Duvarları 0,88 m. dir ve moloz taşla yapılmıştır. Üzerinde kitabesi bulunur. Zarif kapı kanadı ve dövme demir işçiliği Harput evlerinde çok görülmektedir.

Yapı, harabeye terkedilmiştir. İki kat arasındaki ilişki ahşap kısımla yapılmaktadır. Üst katta ayrıca «Sakal-ı Şerif» bulunmktadır.

Yapı, câmi ile birlikte 1210-12 H. yılında bitirilmiştir.

Kolej Kütüphaneleri :Yazı mevzuumuzla ilgili değilse bile Elâzığ - Harput kültürel tarihi bakımından önemli olduğu için biraz bahsetmek gerekmektedir.

Harput ve Elâzığ'da yabancı kolejlerin mevcudiyetinden ve asıl vazifelerinden evvelce zaten bahsetmiştik. Bu kolejler, gâyet büyük müesseseler olup, Hristiyan teşekküllerce de, her yıl artan paralarla büyütülmekteydi. Kütüphanelerinde ise, onbinlerce cilt olan eserlerin çoğu, ağır kitaplar oluşu, bunların öğretimle değil, biraz değişik maksatlarla getirilmiş olduklarını gösterir. Hele kolej gibi, lise ayarı okullarda, ağır kitapların olması, bugünkü kütüphanecilik kurallarına da uymamaktadır. Kitapların bazıları da bağış halindeydi. Bugün Elâzığ Akıl Hastanesi (Eski Amerikan Koleji) ile, Genel Kütüphanedeki eserler, tarafımızdan tetkik edildiğinde ahlâki, terbiyeyi eserlere rastlanmadığı görülmüştür. Elâzığ'da o devirden ancak bin kadar kitap kalmıştır.

Şair Kardeşim
Göktürk Mehmet UYTUN'A
Sevgilerle...

«Suruç kalesinin teslimini kabul etmiyen Haçlı'lar savaş başlayınca aman dilediler.
Türkmen yiğitlerinin cevabı şöyle oldu:»

Aman Dinlemez

Can pazarıdır kurulan,
Cenk davuludur vurulan...
İman gücüyle gerilen
Yaylar aman dinlemez

Ok sürdükçe kirişlere
Korkusu girer düşlere
Mahmuz indikçe döşlere
Taylar aman dinlemez.

Önde giden, arttan gelen
Hepsi Anayurttan gelen...
Mayası Bozkurt'tan gelen
Soylar aman dinlemez.

Türk'ün olur Rum illeri
Al açar beyaz gülleri.
Karışınca kan selleri
Çaylar aman dinlemez.

Soy kütüğünce kayıtlı
Her obası kırk yiğitli.
Atam Oğuz'dan öğütlü
Boylar aman dinlemez.

Ölüm belde kuşak gibi
Gök, yorgan, yer döşek gibi
Kasırga ve şimşek gibi
Şeyler aman dinlemez.

Buyruk verince Başbuğ'lar
Yankılanır karşı dağlar.
Göke yükseldimi tuğlar
Beyler aman dinlemez.

Niyazi GENÇOSMANOĞLU

MAZGİRT

KALE :

Tunceli'nin kazasıdır. Çok engebeli bölgede, muhteşem Kale eteğinde kurulmuştur. Kalesinden Harput'a kadar güzel ve uzak görünümü bulunur.

Doğu Anadolu kalelerinin en muhteşemlerinden olan Kalesi en evvelâ İ. Ö. X. yüzyıla kadar çıkan yerleşme yerleriyle tanınır. Sun'i merdivenler, kovuklar, çıkılması çok güç nezir yerleri ile burasının Urartulara kadar inen geçmişi olduğu kanısını verdirir. Ayni buna benzer Palu Kalesindeki gibi Urartu yazılarından bir adedinin de burada bulunduğu söylenirse de, görülememiştir. Harput kalesi gibi nezir yerinin, hem de çok muhteşem ve müstakil dik kayada olması dikkate değer.

Burası Türklerin devrine kadar oturma yeri oldu ise de, bir kültür katı olacak derecede önemli yerleşme yerine halen rastlanamamıştır.

Kalede birinci surların muhteşemliği dikkati çeker. Bunlar birçok yerlerde ayni yükseklikte, bütün güzelliği ile durur. Buradaki harap olan kısımlar ise, çoklukla tabiî olaylar ve zelzeleden zarar görmüştü. Kesme taştan, kırmızımsı bloklarla yapılmış ve büyük emek, cesaret isteyen surlar tip itibariyle Mazgirt Elti Hatun Türbe ve Camisinin aynidir. Buna bakarak eserin Türkler devrinden kaldığı ve Cami, Medrese ile ayni devirde yapıldığı anlaşılır.

ÇOBAN BABA TÜRBESİ :

Karapınar mevkiinde bulunur. Sekizgen plânlı, içten kubbeli, dıştan piramidal türbedir. Kesme taşla ve içten moloz yapı malzemesi bulunur. Bir kapı ve üç penceresi bulunurdu. Duvarı 0,90 m. dıştan subasmanı 2,10 m., içten 1,50 m. dir Temeli doğrudan doğruya kayaya oturtulmuştur. Yakınındaki Zehpan Kapısı adlı mevkiiye bakarak evvelce şehrin buraya kadar geldiği kabul edilmektedir. Yakınında Mengüç Beylerinin bahçeleri olup, halâ bu adla anılmakta ve pınarlarla süslü bulunmaktadır. Mengüç Devleti son bulduktan sonra bile, asırlarca burada beyleri Derebeyi olarak hâkim oldukları gerçektir. Çoban Baba türbesi çok harap ve kesme taşları tamamen sökülmüştür. Bu sebeple XX. yüzyılın başlarında batısındaki küçük iki kubbeli (I kubbesi türbe, diğeri mescittir) yere naklolunmuştur. Burada geniş lâhit ve iki mezar taşı vardır. Bir taşta «Figâni Mustafa» adı bulunur.

ELTİ HATUN KÜLLİYESİ

Mazgirt'in en dikkate değer külliyesidir. Kale ile beraber yapılmış ve Mazgirt bu vesile ile Türkleştirilmiştir. Cami, Medrese, Hamam, Türbe, Hazire gibi kısımlarıyla bütün halinde iken halen ancak Cami ve Türbesi kalmıştır.

TÜRBE :

Uzun Hasan'ın kız kardeşi Elti Hatun'a aittir. Bunu belirtir kitabesi cami kapısında bulunur. Türbesi Camisinin doğusunda tepe üzerindedir. Sekizgen plânlı, yüksek monümental, içten kubbeli, dıştan sekizgen çatılıdır. Kesme taşla yapılmıştır. Giriş kısmında iki yanı duvarlı methali bulunur. Burası da kesme taşla olup, üstü tonozlu olacaktı. Yanlış onarımlarla şimdiki çirkin hale getirilmiştir. Giriş kısmı sağda dikdörtgen çerçevelidir, onarımlarla eski halinin bozulduğu görülmektedir. Üç penceresi vardır. Methal duvarı 1,15 m., giriş cephe 3,30 m., Methal uzunluğu 4,05 m., diğer cepheleri dıştan 3,30 m. dir. İçten duvar 2,35 m., kalınlığı 1,20 m. dir. Kubbe onarımı, betondan üç büyük lâhdi, dıştan külâhının beyaz taşları yanlış onarımla bozulduğu gibi, külâh taşları da halen yine yerlerinden kalkmıştır. Son olarak 1957 yılında vakıflar Genel

Müd. ce onarım görmüştür.

ELTİ HATUN CAMİSİ :

Türbe ile ayni üslupta yapılmış ise de, Türbeden daha iyi ve bozulmadan zamanımıza kadar gelebilmiştir. Cami Türk Mimari tarihi bakımından hiç tanınmamıştır. Bunun yanında plân bakımından son derece dikkati çekecek niteliktedir. Tezyini kısımları da ayni derecede önemli sayılır.

Cami doğusundaki Medrese, Minare ve Hamam'ından bugün bir şeyler kalmamıştır. Ancak bazı izler teşhis edilmektedir.

Arazinin eğitimi sebebiyle plânı biraz değişik tarzda yapılmıştır. Dikdörtgen plânlıdır. Son cemaat kısmında yine bitişik cami eninde değilse bile, büyük, tek sahınlı ikinci kısım bulunur. Bu kısımdan camiye girilir. Cami dıştan kesme taşla yapılmıştır. Sahını 0,96x0,96 m. lik kare yığma taşlardan ibaret, dört adet sütünları tutar. Böylece mihraba paralel üç taş sahın meydana gelir. Yanlarda tavanı tonozlu, ortada iki ucu hac, orta kısmı beşik tonoz şeklinde yapılmıştır. Orta beşik tonozun tepesi delik ve içeriye ışık girerken kapatılmıştır. Dam topraktır. Mihrap kısmında bir pencere bulunur. Doğuda alt ve üstte dikdörtgen plâstik halde, sade pencereleri küçüktür. Cami içi loş haldedir.

Caminin cümle giriş kapısından başka, kuzeybatı köşesinde, esas duvarda (harime ait) ikinci küçük, zarf kapısı bulunursa da kapatılmıştır. Burada köşe duvarı da kırılmış ve stalaktitle süslenmiştir. Bitişiğinde, esas giriş kapısı sahını duvarında yapışık, dama çıkan taştan, harap merdiveni bulunur. Ayrıca yine bu sahına bitişik, kuzeyde çeşmesi vardır.

Tezyini Kısımları : Caminin kısımlarının sanat değeri yüksektir. Az, fakat itinalı yapılmış olan parçaları şunlardır. Cümle giriş kapısı, mihrap, çeşme, son cemaat kısmı küçük kapısı...

Cümle kapısı, ikinci ek sahında olup, cami harim duvarından öne doğru çıkış yapar. Ayni zamanda daha yüksektir. Muhteşem hacmi cami yüksekliğini de aştığı gibi, bu hacim Taçkapı halini alarak, halini alarak Selçuk An'anesinin devamını işaret eder. Tak kapı sahını bilinen dikdörtgen tipte değil, doğrudan doğruya sivri kemerli yapılmıştır. İki yanı sütünceli, giriş kapısı ise basık kemerlidir. Kapı nişi zarif stalaktitlidir, zamanımıza kadar iyi halde gelmiştir. Niş içinde beyaz taş üzerinde bir satırlık kitabesi bulunur. Burası elektrik kablosu geçirilerek tahrip olunmuştur. Arapça kitabesinde «Elti Hatun... hamsetül... fi şuhur...» okunmaktadır.

Mihrap kısmı oyuk, beşgen, yıldız - istiridye nişinin karışımına benzer tiptedir. Eski orijinal halini muhafaza eder. Çeşmesi de kesme taştan yapılmıştır. Çıkıntılı, kitabeli ve nişi stalaktitlidir. Cami kapılarının küçük modelidir. Son cemaat kapısı halen kapatılmıştır. Kuzey - doğu köşesinde bulunur. Yine kesme taş, stalaktitli, zarif eserdir.

Diğer küçük özellikleri: Pencereleri tuğla kemerlidir, dıştan çörtenleri vedam seviyesinde taş bordürleri halâ durur. Minaresi doğuda iken yıkılmış ve 1957 yılında kıble tarafında bitişik, taştan yeniden yapılmıştır.

Netice : Uzun Hasan'nın kardeşi Elti Hatun'un adını taşıyan kitabesi bakımından önemi büyük cami, taş işçiliği bakımından da Kale, Elti Hatun Türbesi ile ayni zamanda yapıldığı (XV. yüzyıl) anlaşılmaktadır. Bu tip türbeler daha iki nesil bölgede (Eski ve Yeni Pertek, Çemişgezek gibi) sevilerek kopya edilecek ve Osmanlı gelenekleri yanında mahalli, mu hafazakâr geleneğin temsilcisi olacaktır.

Çoban Türbesi de çok harap ise de bu devre ait olabilecektir. Zira Ahi'lerin Fütüvvetnamesini yazan Çobanoğlu'nun bölgede yaşadığı bilinirse de, mezarı yoktu. Böyle büyük için, hem bölgenin de Ahı bölgesi olması dikkate alınırsa Türbesi yapılacaktı. Nitekim Çoban Dede dediğimiz Mazgirt Türbesi de XV. yüzyıl eseri olup, ünlü Çobanoğluna izafe olunabilir.

Bizim Dilden Bizim Köy

I

Dağ yeşil, taş yalın, su çağıl çağıl,
Dağ başları ferah olur Allahtan.
Yaprak hışır hışır, dal gürül gürül,
Tepeler rüzgârsız olmaz essahtan.

Köpeğin avcılı sürer, yalanır;
Kekliğin kanadı kara belenir.
Kaval kan ağlayıp sular bulanır,
Türküler söylenir Dertli, Emrah'tan.

Keklik burnu üzüm gelir tevekten;
Bal süzülmüş oğul dolu petekten.
Ayranlar, yoğurtlar taşar külekten;
Başlanır her işe, hep, Bismillahtan,

Bu köyün damları elifli mertek;
Bir yanı Harputtur, bir yanı Pertek.
Kimimiz ağayız, kimimiz ortak,
Gönlümüz gözümüz toktur, ferahtan.

Yüksek damda kalın yorgan örtülür;
Ter dudağa tevek suyu sürtülür.
Bıyığı terliyen dertten kurtulur,
Seğirtir burnuna su, tez, günahtan.

Ceviz pirliyenin eli karadır;
Nakışlı tezekler sıra sıradır.
Nasip her yıl bize, yazı turadır;
Kutlu gün bellidir doğan sabahtan.

Süyüngün bezeği kofik dizisi;
Meleşir koyunun garip kuzusu.
Boz toprak bu köyün alın yazısı,
Gülümser yeşilden, ağlar siyahtan.

Çobanın yastığı yaban, yamaçtır;
Çıkında ekmeği yufka pağaçtır.
İçi şirin şerbet dolu güveçtir,
Geçmez yine dili, ah'tan, eyvah'tan.

Bulutlar yağmurlu, pekmezler damda;
Orcikler nem kapar boy boy ayvanda.
Bir çoban ataşı harlar adamda,
Tad kalmaz damakta gah'tan, guymah'tan.

Delikanlımızda bir kaynar hal var;
Belde lahur kuşak, dizde mor şalvar.
Göğsünün üstünde bir deste gül var;
Parikler dağınık, savruk külahtan

Tarhana, pirpirim, pilav aşımız;
Seksene erişsek keser dişimiz.
«Dam küremek sabah, akşam işimiz»
Hulkumuz geniştir sözden, mizahtan.

Somatlar kurulur düğün dernekte;
Hüner, kına olmuş her bir parmakta.
Tad vardır, tandırda pişen ekmekte,
Soframız ıraktır dertten, firahtan.

Kimimiz yorgunuz tavla, tımarla,
Kimimiz nahırda gezer liverle;
Gelin ocaklıkta, kızlar davarla,
Hoşnuduz avrattan, attan, silahtan.

II

Çırpı çırpanların kolları güçlü,
Ta dere boyundan sesler geliyor.
Kollar çemirlenmiş, eller köpüçlü,
Tırısmana çıkıp, ses yükseliyor.

Her bahar navruzlar, çiğdemler açsın,
Menekşe havaya kokular saçsın;
Sevenler demleyip çayını içsin,
Turunç çayı başka güne kalıyor.

Nurtopu çağalar, çağala yolmuş,
Yemlikler, körmanlar çıkına dolmuş.
Çırpız dil verecek mevsimi bilmiş,
Zümrüt tarlalarda kuzu meliyor.

Birisi ot verip, biri bükende,
Avuçlar savrulur tohum ekende.
İnek ayak vurup sütü dökende,
İneği moz tutmuş, bıcik gülüyor.

Sakız kanatılır kuru kengerden,
Pilav kaşıklanır bakır lengerden.
Meyvasını kolay vermez böğürtlen,
Diken tırmalıyor, yaprak yalıyor.

Çubuğu at yapıp biner koşardık,
Ağaç gölleğinde kortik eşerdik.
Hep ekmek elden, su gölden yaşardık,
Günden güne mevsim geçip soluyor,

Beyaz misk alucu, sarı pişotlar.
Salçalar, reyhanlar, acı isotlar..
Yerde eşbabiye, çuvalda tut var.
Güz gelince bütün ev bark doluyor.

Hoyratı, Mayası var bu toprağın,
Koruğu üzüme dönmüş yaprağın.
Sugözü, Yedigöz ve Cumbağ'ın,
Bülbülü güllere destan salıyor.

Bostanı haymada yatıp bekleriz,
Yastığın altına deynek saklarız.
Karpuza fiskeyle vurup yoklarız,
Değmişleri kara kuşlar deliyor.

Çorbamızda yüzen yarpuz, anuktur,
Ekin derenlerin bağrı yanıktır.
Hazar baba, Meyrem ana tanıktır.
Çocuklar bile beş vaktı kılıyor.

Kütükler ta yazdan kırıp sökülmüş,
Tandır ergeceden kalkıp yakılmış.
Ekmekciden çıkan emre bakılmış,
Kimi bılik yapıp, kimi eliyor.

Ana geç kalkanı dürtüp kaldırdı,
Yabancıya bağlı köpek saldırdı.
Korkup kaçanlar da bizi güldürdü,
İtimiz düşmanı, dostu biliyor.

Hasret Dağı'mızdan sular dökülmüş,
Gam kasavet öbek öbek yıkılmış.
Ay tutulup gece silah sıkılmış,
Bu şamata gökten pusu siliyor.

Korkuluk dikilir bostana, bağa;
Nazarlık seçilir cücük tosbağa.
Omuzunda taşır her doğan çağa,
Analar höllükten kundak beliyor.

Kurbanlar kesilip, mevlüt okunup,
Gözlerden yaş gelir kalbe dokunup.
Günahtan, vebalden herkes sakınıp
Feth Ahmet Baba'da dilek diliyor.

Aşık doğmuş, aşık yaşar köylümüz;
Dile tad getirir her bir türkümüz.
Titremeyiz olmasa da kürkümüz,
Olmıyan olandan ödünç alıyor.

Cenani DÖKMECİ

GÜNDELİK

14 Ocak 1966 Cuma

«Bunun canı çıkmış,» dedi. Ah dayıcık... Ah dayıcık... Oracıkta emanetini teslim edivermişti.

— Seyit!

— Ne var len?

— Kaçalım!... kaçalım, sen dinle beni...

— Biz öldürmedik ya... Kaçsak da bizi bulurlar.

— Cendermeden zopa yeriz.

— Ahmet!

— Hı?...

— Ölüyü gömelim, hayır işleriz.

Seyit zehir gibiydi. Ahmetin bu işe aklı yattı. Dayıyı heybesiyle beraber şarampol çukurundan sürüyerek büyükçe bir devedikeni kümesinin arkasına gizlediler. Ahmet, böyle koşup kimseye görünmeden kazma bulup getirdi. Şöyle bir çukur açtılar... Dayıyı heybesiyle içeri ittiler. Elleriyle toprağı doldurdular. Hava kararmak üzereydi. Ne de olsa müslüman çocuklar... Seyit bulabildiği taşları, kümbetin kenarına dizdi, Ahmet de ülüklü testiden artakalan suyu toprağa boşalttı. Mezarın üstünü de keven otlarını yolup gizlediler. Akıllıca bir işti. Taze mezar, nemize gerek...

Çobanlar, hayvanları derleyip bir daha o tarafa gelmemek üzere yollandılar.»

DEVE DİKENİ Turgut ZAİM
Varlık 1 Ocak 1966

15 Ocak 1966 Cumartesi

Ümran Nazif'ten okuyorum birkaç gündür. (AŞK ÜÇGENİ.) Bu ad altında yedi öyküsünü toplamış Nazif. Hepsi de birbirinden ilginç. Özellikle Aşk üçgeni, karanlıkların ortasında adlı öyküleri... Hele Aşk üçgeni...

«Aramalar hiç bir ip ucu vermiyordu. Yahya Yağcıoğlu'nun evinde yapılan arama da hiç bir sonuç vermedi. Hazret, çok tuhaf bir adamdı. Suçüstü yakalanmış soğukkanlı bir tüccar rolü oynuyordu sanki. Kasasındaki mektupları, fatura defterlerini odanın şurasında burasında uçuşturuyor, kâh kahkaha ile gülüyor, kâh dudaklarını kanatacakmış gibi ısırıyor ve «Ben mi.. Ben mi katilim?» diye söyleniyordu. Bizim bildiğimiz bütün fikirler ve ilimler gibi hukuk da mantığa isnad eder. Helâl olsun, bir dediğini iki yapmadım onun. Neden mi dediniz? Siz merhumeyi hiç görmediniz değil mi? Evet, onun için böyle düşünüyorsunuz... O muhteşem, çok nefis ve güzel bir kadındı. Değil insan, hayvan bile bu derece nefis yemeği yok edemez. Hayatımda bu derece güzel ve lâtif bir kadın ele geçirmemiştim beyler! Sonra, sonra da aramızda herhangi bir geçimsizlik, dostluğumuzu bozacak bir engel tanımıyorum. Kocası mı? Genel müdür bey mi? Biri kocası, öbürü de kocasına iş veren adamdı. Ben ise ona ve onun isteklerine yaşımı göz önünde tutarak, paramı mı, beni mi sevdiğini hiç düşünmeden aralıksız cevap veriyordum. Sonra ben üçüncü ve sonuncuydum. Demek ki benim onları kıskanmama ne bir sebep vardı, ne de kendimde bir hak bulurdum doğrusu...»

17 Ocak 1966 Pazartesi

«Yalnız aptalların ciddiye alındığı bir yüzyılda yaşıyoruz. Bunu iyice biliyorum. Öyleyse anlaşılmıyorum diye üzülmek niye?.»

OSCAR WİLDE

18 Ocak 1966 Salı

«Gerçek şiir, karşısında yükseltilmek istenen bütün sedlerin üzerinden aşarak, bütün nazariye duvarlarını parçalıyarak taşan bir nehirdir ki sakin veya coşkun, sığ veya derin, şu veya bu yana akmakla nehirliğinden bir şey kaybetmez.»

KLEBER HAEDENS

«Şiirin vazifesi, insanların hayatını dolu, daha gerçek yapmaktır. Şiir, kişileri, hayatın, dünyanın ve kâinatın sırları peşinde koşturacaktır.»

Robert LYND

«Şiir kelimeler dinidir»

MALLARME

«Bir şiirin kötü olması için her şeyden önce şiir olmaması lâzımdır. Şiir olan şeyin ise kötü olmasına imkân yoktur.

CAHİT TANYOL

19 Ocak1966 Çarşamba

«Kâmil yalımlara bakıyordu boyuna. Bir eli ciğerindeydi. Karadamarlı çatlak eli yalımları iteledi. Vücudu titriyordu urbalarının altında. İki büklüm kalktı. Şilteyi aldı yerden. Bir iyicene büründü. Yeniden öksürdü. Yalımlara tükürdü. İrin gibi kan gibi bir tad yayıldı dilinde. Saffet emmi «Oğul halin eyi değil, tez kasaba doktoruna görün» demişti. İlâhi Saffet emmi. Ne sanıyordu onu. Gerçi hali essahtan kötüydü emme havalar bir düzeliverdimiydi, görürlerdi Selvilerin kâmili. Gözünü sevdiğim yaz bir geleydi. İki oda ev kurdu deyi yüreğine inmişti namussuz köylünün. Verem diye lâf takıvermişlerdi adama Hele bir yaz geleydi. Damın üstünü tezek sıvatıp sovanı eze eze katık yapıp, üzerine kurulup yiyecekti. Gözleri göründü domuz köylülerin. Adama ölecek deyi ad takmak nasıl olurmuş... Hele benekli kızın beslisinden bir eş alıp kapıya bağladı mı oh... Servilerin Kâmil yolu tuttu diyeceklerdi o zaman. Tekrar titreme geldi. Çocuk da vıraklıyordu üstelik.

SERVİLERİN KÂMİL BİLGESU DURU

Varlık 15 Ocak 1966

Harput'a Kurban

1
Harput'um, yüce yurdum!
Yaylağ'an, doğ'an kurban.
El bağıp, divan durdum
Yol'an, durağ'an kurban

2
Büklüm büklüm yolların,
Meyve basan dalların.
Açılmamış güllerin,
Gül'en, yaprağ'an kurban,

3
Karakış, yol tutanda,
Karayel, pük atanda;
Kışladım, öz vatanda,
Süyüng'en loğ'an kurban

4
Ekmek çıkaran taştan,
Güç kuvvet alır işten.
Bahar'ı soran, kıştan,
Irgad'an, ağa'n kurban.

5
Cüz okuyan hâfızın,
Kergef dokuyan kızın;
Bağ, bahçede navruzun,
Bahçe'n kul, bağ'an kurban.

6
Mihrabın, mimberinden,
Kubbe'n inler derinden.
Maya'n, Elezber'inden
Seslenen, çağ'an kurban.

HİKÂYE :

GONG SOKAĞI

MİTHAT YILMAZ

Yüz metreden belki daha da uzun, üç metre yüksekliğindeki kerpiç duvarın sağ tarafındaki dar patikada yürüyen kadın, hâlâ yoluna devam etmekte idi. Üstelik, patikanın gene sağ tarafında, böğürtlen ve dikenli çalılıklardan müteşekkil bir ikinci yeşillik duvarı, patikayı takiben uzamakta idi.

Etraf, insanın kendi nefesini duyabileceği, koyu bir sessizlikle kaplı ve en uzaklarda dahi, gözle ayırt edilebilen küçücük bir hareket farkedilmiyordu. Gökyüzünde iri iri dolaşan kümülüs bulutları, sanki gökyüzünü inhisarı altına almış, kuşların uçmasına bile müsaade etmiyorlardı.

Kadın, gözden uzaklaştıkça küçülüyor ve küçüldükçe de yürüyor, yürüyordu... Birden durdu. Etrafını dinledi, gökyüzüne baktı... Yoktu... Hiçbirşey yoktu!... Ölü bir dünyaydı bu. Bayağı ölümdü böylesi. Kerpiç duvar, dar patika ve patika boyunca uzayan çalılıklar, hepsi birden son bulmuştu. Öte tarafı boşluktu. Birşeycikler görükmüyordu. Şaşırıp kalmıştı... Bu şaşkınlıkla bir adım daha attı. Adım atmasıyla, şaşkınlık termometresi iki misline yükseldi birden: Bir gong, olanca şiddetiyle, kulaklarının dibinde üç defa vurdu. «Amaaaan! Amaayy!...» diye bir çığlık attı kadın. Tir - tir titriyordu. Aniden kalın bir erkek sesinin, «Korkma! Ağlama!» dediğini duydu. Döndü; iri cüsseli, hergün gördüğü adamlara benzemeyen bir adamdı bu. Yüzündeki hafif tebessümün gerisinde, vahşi bir sırıtış gizliydi. «Ahh! Nasıl korkmam? Siz kimsiniz? Yoksa... Yoksa ben bir ölü müyüm? Bu imkânsız! Olamaz! Ben yaşıyorum. Henüz ölmedim daha. Nefes alıyorum çünkü! Şimdi mi ölüyorum yoksa? Aaah!» Bitkince elleri yanına düştü. Sustu. Boynunu önüne eğdi. Bütün kadınsallığıyla herşeyi kabullenir bir hali vardı. Erkekse, konuşmak için birşeyler arıyordu. Kadın, irkilircesine yeniden konuşmağa başladı. «Neden susuyorsun? Konuş! Burası neresi? Ben neredeyim şimdi? Anlat hepsini! Korkuyorum, korkuyorum ben!» Sesi gittikçe ağlamaksı bir hal alıyordu. «Yoksa... şeyy... sen de mi sen de mi korkuyorsun yoksa?.»

İri cüsseli, korkunç adam, hafif hafif, alaylıca gülüyor; bir yandan da konu-

---

7

Erlerin, erenlerin,
Yatır derinden derin.
Bir türbedir her yerin
Ölmüş'en, sağ'an kurban

8

Kul olan ad'an ben'im,
Alan ben gada'n, ben'im.
Acı'ndan tad'an ben'im.
Bal'an kaymağ'an kurban.

9

El güler, ben ağlarım,
İçden içe çağlarım;
Diz çöker el bağlarım,
Taş'an toprağ'an kurban

10

Hicabi'nin dilinde
Sensin gidip gelende
Can adanmış yolunda
Ad'an adağ'an kurban

Hicabi KARAÇORLU

şuyordu:

— Ben de mi korkuyorum? Hah hah hah!... Birden sesini değiştirerek ciddîleşir gibi oldu:

— Hayır! Ben korkmuyorum! Şimdiye kadar da hiç korkmadım. Buna sebepse, hiçbirşeyden şüphe etmeyişimdir. Unutmayınız ki, her şüphe, bir korkuyu gizler. Korkular ise bir çok şüphelere yol açarlar.

Buranın neresi ve senin şimdi nerede olduğuna gelince... Bu ülkenin adı ŞÜPHELER ÜLKESİ'dir. Ve her şüphe bir suç sayılır burada. Dikkat ettiysen, herşey, derin bir şüphe taşımaktadır. Bu uzun duvar, bu patika, bu çalılıklar ve nihayet hepsinin birden sonra ermesi; bu boşluk, sessizlik, bulutlar, gökyüzü... İlk karşılaştığımızda, benden de korktuğunuzu söylemiştiniz. Şu koskocaman vücudum, basbariton sesim sizi ürkütmüştü herhalde? Öyle sanıyorum ki, yüzümdeki samimî tebessüme rağmen, içimde, vahşi bir hissin bulunduğuna da eminsiniz. Ama zararı yok.

Kadında uykudan yeni uyanmışların garipliği vardı:

— Demek öyle, buranın adı şüpheler ülkesi?

Erkek :

— Evet, öyle, dedi; fakat birdenbire sözünün yanlış anlaşılacağından korkmuşcasına:

— Aaa hayır hayır! Buranın, şimdi bulunduğumuz şu yerin ismi GONG SOKAĞI. Gördüğünüz bu uzun ve sizce uğursuz patikanın ismidir bu. Halbuysa, Şüpheler Ülkesi bütün memlekete teşmil eder.

Kadın, uğradığı bu acaip ve tanımadığı ülkede korkuyor. akıbetini aydınlatabilecek her türlü sırları öğrenmek istiyordu.

— Sahiden öyle. Ne tuhaf isimler. Gong Sokağı! Şüpheler Ülkesi!... Şüpheler ülkesi!...

— Evet, şüpheler ülkesi. Tuhaf bir isim galiba?

— Tuhaf mı? Hım, tuhaf!... Aaaa! Aaaahh! Korkuyorum! İşte İşte orada! Gözlerime inanamıyorum!

— Haa! N'oluyor? Kriz geçiriyorum muhakkak!

— Yardım edin bana! Korkunç bir yaratık! Bir mucizedir bu!

Kadın, gördüğü bu silûetin de tesiriyle hıçkırıklarla ağlıyor, kaçıp, kurtulmak istiyor; fakat cüsseli adamın pençesinden vücudunu bir türlü kurtaramıyordu. Adamsa, kadının sandığı gibi vahşiyâne değil; üstelik iyi kalpliydi. Elinden geldiğince kadının heyecan ve korkusunu teselli verici sözlerle, teskin etmek için uğraşıyordu.

— Hayır, bir mucize değil! Korkmayın, ben buradayım. Sonra, gösterdiğiniz yerde, birşeycikler göremiyorum. Görsem bile ne olacak yâni? Olabilir! Herşey de olabilir. Belki o da sizin gibi garibin biridir. Ha? Ne dersin? Fakat göremiyorum.

— Halâ göremediniz. Bakın işte patikanın kenarında. Tam parmağımın hizasında.

— Hah! Tamam tamam! Kımıldadı da gördüm. Lâkin o kadar korkulacak birşey yok bunda. Bayağı bir insan gibi.

— Ah nekadar soğukkanlısınız. Aaa! Kayboldu! Kayboldu!

— Kayıp mı oldu? Kaybolabilir tabiî! Üzülüyor musunuz yoksa buna?.

— Hayır canım, neden üzülecek mişim? Fakat diyorum, yoksa... Yoksa o Tanrı mıydı? Kimbilir? Belki de Tanrı'ydı. Belki de beni buradan kurtarmaya gelmişti.

Tam bu sırada gong, gene aynı şiddetiyle üç defa vurdu. Kadın, yeniden, birtakım sesler çıkararak ağlamağa başladı. İri yapılı adamsa, ciddî bir tavır takınarak:

— Gayret gösterin bakalım, hanımefendi. Yargıç bizi çağırıyor. Acele olarak gitmemiz gerek.

Kadın ağlamasını durdurdu. Sâfi korku içerisindeydi:

— Yargıç mı? Mahkeme yargıçı? Ben bir suç işlemedim ki?.

— Farkında değilsiniz. Daha önce bu ülkede her şüphenin bir suç olduğunu söylemiştim. Sizse, herşeyden şüphe kapmaktasınız. Şüphe, cezayı gerektirir bu ülkede.

— Aman yarabbim! Ne yapacağım şimdi?

★

Gong yeniden üç defa vurdu.

Yargıç, oturduğu iskemlesinden ağır ağır kalkarak:

Dikkatle dinlemenizi rica ederim .Duruşma sonunda, Şüpheler Ülkesi Yüksek Ceza Mahkemesinin suçlu hakkında aldığı kararları bilgilerine tevdi ediyorum: Duruşma sırasında, suçlunun, genellikle yaşadığından şüphe ettiği kanaatine varılmış olup; buna istinaden Yüksek Mahkememizin aldığı kararlar aşağıda beyan edilmiştir. Suçlu içinde yaşadığımız günün tarihinden itibaren her yaşadığı dakikayı duyarak, anlayarak, idrak ederek; sözün kısası yaşadığından şüphe etmeksizin yaşayacaktır. Yaşamak sadece nefes almak değil, biraz da herşeydir.

Duruşma ve kararların okunması bitmiştir. Çıkabilirsiniz.

Gong, değişmeyen sesiyle, yeniden üç defa vurdu.

Uzuntarla Köyü 1966
Mithat YILMAZ

TABLO

Karışık bir resim, sarhoş bir fırça
Renkler yalpalıyor, fon tehlikeli.
Maviler buz tutmuş, gökyüzü sırça
Buzlar yalpalıyor, don tehlikeli.

Mithat YILMAZ

İzmir Mektubu

Fethi BAŞAK

SEVGİLİ MEMİŞOĞLU, CENANİ :

İşte benim dünyam deriz.

«Burası benim dünyam artık» diye bağırırız.

Neresi? Neresi kimin dünyası?

İkide bir oturmak, yerleşmek için gittiğimiz yere kök salmaya başlar tutunur kalırız. Severiz havasını suyunu... İnsanını, ağacını severiz.

Alışır gideriz vesselam... Ve mırıldanırız :

«İşte dünyam bu.»

Sonra biri gelir çeker elimizi... Bir olay, bir zorun alır bizi dünyamızdan.. Denklenir, toparlanır gideriz... Yeni göç yerimizi süslemek için birşeyler koymuşuzdur sandıklarımıza... Eski, ufak hatta kırıntı birşeyler...

Üç, dört sene önce soğuk bir güz gecesi ELAZIĞ'a ayak basışımı bilirim. Birkaç yedeksubay öğretmenle inmiştik trenden. Heryer soğuk, heryer grubet kokuyordu.

Tirenin düdüğünde, istasyonun çanında, rüzgârın savuruluşunda yadırgadığımız birşeyler, sevdiğimiz, köklendiğimiz dünyalardan çok ıraklarda olduğumuzu bize söyleyen birşeyler vardı.

Biri sesleniyordu: Emmi yine dönecen mi?

Diğeri sesleniyordu: He canım... He gözüm ya

İnsanlar vardı etrafta, soğuktan elleri ceplerinde, kasketlerinin üzerinden dolanmış mendillerle kulakları sarılı insanlar...

Bilmediğim, duymadığım fakat hemen sevdiğim söyleyişler: He canım, he gözüm ya...

İstasyon önünden fayton sesleri geliyordu...

Bütün bunlar bir süre sonra en sevdiğim şeyler olacaklardı. Hurafe katıksız dinden, milliyetten, terbiyeden ve tahsilden yana bir VAHA gibi yeşermiş Elâzığda...

Sonra yine sandıklarımıza ANI larımızı yerleştirip toparlanış ve gidiş. Gidiş o gidiş..

Şimdi yaz imbadının, kış poyrazının köpüklediği bir EGE körfezi kenarına bir deniz kuşu gibi konmuş İzmirdeyim.

«Herhalde» diyorum «işte benim dünyam»

Sandığı karıştırdıkca hatıralar renkli çamaşırlar gibi dökülüyor.

Neresi? Neresi kimin dünyası?.

Bakın, okuyun anlarsınız:

Harput'a dolan
Doğan güne bakmak için
Masdar dağlarının ardından.

Angut vur Gölbaşında.
Kekliği Cevizlikte,
Karakoçanda avlan

Şüphen varsa sor
Terzi Mehmet Temizere,

Yada Foto Kemale
Zemherinin kışında
Aldırmadan soğuğa, yele
Sıkarak dişimizi
Mercimek Yokuşları'ndan
Lazvan'a gidişimizi

Köklerimizi bulursun toprağı kazsan.
Fabrikalarda ağaçlarımız dikili,
Araçlarımız köy okullarında.
Maarif müdürüne sor inanmazsan.
Hala emeklerimiz kayısı çiçekleri gibidir,
Kadirbilirliğin dalında.
Siz yine inanmazsınız amma,
Harput camiinin eski halılarında,
Diz izlerimiz var
Bayram namazlarından kalma.

Sevgiler
Sizin dünyanızdan

BEN DEĞİLDİM!

De ki
Bendim o,
Aradığınız kazma, kürek
Yüzlerce metre gırizularda.
De ki
Bendim o,
Bir güvercin bakışında ürkek,
Ya da yorgun sularda.
De ki
Bendim o,
Dallarda yeşil, ellerde ak,
Güllerde diri ve hovarda.
De ki
Ben değildim, ölümdü
Aradığınız
Aslında.

Mehmet ŞAHİN

DÖRTLÜK

Bâzı çirkin, bâzı güzel bulurum kendimi
Neye yarar, beni sevenler düşünsün.
Gönle ve mevsime ait o kara kış bir geldi mi
Çirkin de olsan, güzel de olsan üşürsün.

Mehmet ŞAHİN

RAMAZAN HAZRETLERİNE

Safa geldin amma, küpler tam takır,
Hiç böyle kupkuru siyam olur mu?
O gümüş somatlar oldu hep bakır,
Ben senden kaçarsam kıyam olur mu?

Bir dilim ekmeğin varsa kurudur,
Bir kase ayranın olsa durudur.
Zügürtlük damarda kam kurudur
Ramazan çıksa da bayram olur mu?

Her yılda bir defa gelip, kaçarsın;
Gönülde bir Şirin dağı açarsın,
Mağfiret tütersin, müjde saçarsın,
Hiç senin gibi hoş eyyam olur mu?

Velakin fakirin perişan hâli,
Zenginin boynunda bütün vebâli,
Ruyada görünce «mâh-ı şevvâl»ı
Orucu bozarsam haram olur mu?

Şu mübârek günde bize bakan yok.
Pilav yok, zerde yok, ocak yakan yok.
Ne çeşit esnesek halden çakan yok
Böyle kof ahbâb-ı kiram olur mu?

İlâhi kerrem et, tâkatim bitti
Eridi, canımın cevheri, gitti.
Hele bu gün açlık cana kâr etti
Acaba çarçabuk akşam olur mu?

Yine sen bize kıl, Yârap, merhamet;
Tez gönder bayramı, kopar kıyamet!
Teşne-i lutfundur, şu merhum ümmet
Kurumuş dudaklar gülfam olur mu?

Hey Remzi! sözlerin bağrımı yaktı,
Şekerden tatlı bir nükte bıraktı.
Hep oruçluların hoşafı aktı,
Bu kadar şerbetli kelam olur mu?.

1337 - Elâzığ

Tatlı SERT

GEÇMİŞDEN HATIRALAR

Cevdet MEMİŞOĞLU

Bir zamanlar Tunceli'ndeydik. Memuriyet, yani resmi göç, bizi orada ikamete memur etmişti. Vilâyet merkezinin, bir kaza merkezinden küçük, bir köyden büyük olmasına rağmen, halimizden memnunduk. Arkadaş oldukdan sonra, yerin iyisi kötüsü mu olur? Kaldıki Tunceli, bütün mahrumiyetlerine rağmen, tabiati zengin olan bir yurt köşesi... Etraf yemyeşil; Munzur, akan bir gümüş ırmak gibi, arkadaşlar da hep can ciğer kimselerdi..

Hele merhum İn'am çöteli, hepimizin neş'e kaynağı idi. Sanki şen doğmuş, şen yaşıyan, ve şen ölecek bir er kişi.. Neş'esi, içkisi bol olduğu kadar, kültürü de boldu. Kalan'da hem ev komşusu, hem de gönül arkadaşı idik.

Gündüzleri dairede resmi işlerimizle uğraşır, geceleri buluşur, gülüp söyleyerek vakit geçirirdik, Erkekler ayrı, kadınlar ayrı evde toplanır, sohbet eder eğlenir dik.. Ama haftada bir def'a, İn'am Çöteli'nin itiyadına uyarak, erkekler arasında sazlı sözlü bir alem de yapılırdı.

Böyle bir âlemimizdeBedri Çarsancaklı da misafirimiz oldu. Zarif fıkralarıyle toplantımıza neş'e katmakla kalmıyor, arada sırada, kalbi nağmeleriyle türküler de söyliyerek neş'emize neş'e katıyordu.

Bu neş'e aleminde, İn'am Bey, yerinde durabilir mi? Bir yandan şerefimize kadeh kaldırıp, içiyor, diğer yandan da ezberindeki türküleri oturup bitirince, ayağa kalkıp davulcuların taklidini yaparak dönüp dolaşıyordu: Dingi dingal, dingi din gal diyerek...

Bu kadar gayrete can mı dayanır? Nihayet bitip tükeniyor, oturup kendinden geçiyordu.

Gecemizin neş'esi, Bedri Beye çok tesir etmiş olacak ki, âlemimizi, bir manzume ile tasvir için, eline kalemi almış bir şiir yazarak In'am Bey'e göndermişti. Bedri Bey'in mektubu, İnam Beyde kaldığı, O da rahmete kavuştuğu için, neşrine imkân bulamıyorum. Buna cevap yazmamı icbar eden İnan beyin hatırasını taziz için, Bedri Beye hitaben yazdığım manzumeyi, Yeni Fırat okuyucularına sunmak için aşağıya yazıyorum:

BİR HOŞ ALEMİMİZ

Sayın Bedri Çarsancaklı'ya

Bedri Bey! hoş nükteler sundun, gelip ahkâma sen,
Nağmelerle bezmi, teşrifin, ne hoş hâl, eyledi?!.
Zurnasız nakkaare çaldırdın o gün İn'âm'a sen,
Dinga dingal, dinga dingal, dinga dingal eyledi.

Görmemiştik Tunceli'nde böyle bir hoş hasbihâl,
Çünkü meclis neş'eden hep oldu mest ü bîmecâl.
Zevk u şevk uğrunda, İn'am üzre istersen misal
Dinga dingal, dinga dingal, dinga dingal eyledi.

Bezme dâim bekleriz teşrîf-i âlül'âlini,
Sorma İn'amın, fakat gelmezsen arzıhâlini.
Söylesin Cevdet, o ihvânın, olan ahvâlini
Dinga dingal, dinga dingal, dinga dingal eyledi.

Cevdet Memişoğlu

Maden Köylerinde Yirmibir Gün

(Geçen Sayıdan devam)

15 Temmuz 1966 Köye ve köylüye daha çok alışmış olarak uyandık bu sabah. Köylüyle beraber ovada orak biçmesini deniyoruz.. Köylü gülüyor bize.

Pınardan onlara soğuk su getiriyor, ağlayan çocuklarına bakıyor, gerçekleri anlatmaya çalışıyoruz, bu işler arasında.

Yobazlıktan, taassubtan uzak bir köy uzun giymenin, kapalı giymenin izahını yaptılar uzun uzun bize.

Kahve yok köyde. Erkekler gecelerini evlerinde çoluk çocuklarının arasında geçiriyorlar.

Yavaş yavaş kadınlarca okulun faydalarından bahsediyor, kız çocuklarını da okula göndermelerini sağlamağa gayret yoruz. Köylü taassuptan uzak cevap veriyor bize «gönderecem, gönderecem ama bacım, evde çocuklara kim bakacak sonra?»

Altı çocuk annesi bir köylüye soru yoruz.

— Bacım bak okul yapılıyor artık. Sen ne düşünüyorsun? Kızlarını yollıyacak mısın okula?

Düşünüyor bir müddet sonra «altı çocuk anasıyım. Kızımın biri kocaya vardı. Diğeri 12 yaşında oğlan. Okuyor, ikiye geçti bu sene. Bir kız 8 yaşında onu verecem amma 14 yaşındaki büyüdü onu ne edem bilmem ki...» diyor.

Okumanın yaşı yoktur bacı diyoruz. Gönder, sonunda ikinizde sevinirsiniz.

Okuyanın, nerede okuduğunu sorduk. «Tehe şuda!» dedi. Dediği ya köyünden iki saat mesafede idi ve iki dağ aşmak gerek liydi okula varmak için.

— Nasıl yapıyorsunuz. Çocuk orada mu kalıyor?

— Yok bacım, sabah gider, akşam döner.

Sonra mevzu değiştirip Maden'i görüp görmediğini sorduk.

— Yok dedi, Maden'i heç görmedim.

Daldı bir ara, sonra eliyle terini sildi. Bacı! dedi «Düşündüm, büyük kızı da gönderecem, medeniyet öğrensin biraz okusunda. Benim gibi çekmesin.»

Başka bir kadın «Eh bacım iyi deyon amma bizim muhtarın iki kızı var. O göndere ki ben de gönderem. Muhtar ne de olsa bizden üstün düşünür.»

— Sen hiç merak etme muhtar da gönderecek.

— Eh öyleyse olur.

Bütün meseleyi muhtara bütün açıklığı ile anlattık. Muhtar köylüden üstündü kendince.. Maddî üstünlük üstünlüktü onca Arazisi çok, davarı çoktu köylüden Öyleyse aklı neden çok olmasındı... Hu yunca gidip söz aldık muhtardan da Böylece bütün köyün kızları okula gideceklerdi... Düşüncelerin, sözlerin değişmemesi en büyük temennimiz.

Temmuz 1966 saat 05.30 da kalktık Muhtarın yazlığına davetliyiz. Oraya gidecek sonra Maden'e ineceğiz.

Sabah çocukların yaralarını temizlerken midesinin bulandığını söyleyen bir arkadaşımız uzunca süren baygınlık geçiriyor.

Güneşte saatlerce süren hayvan yolculuğu, günlerin sefaleti, gıdasızlık, mikroplu sular belki de baygınlığın amili.

Muhtar, mutlaka kendi yazlığından yola çıkılsın istemişti. Arkadaşımızın rahatsızlığına rağmen gidecektik. Köylüyü memnun etmeğe adamıştık kendimizi bir kere.

Yanımızda 11 yaşındaki rehberimiz korkusuzca ilerliyorduk kuş uçmaz kervan geçmez yollardan. Bir saat sonra varabildik muhtarın yazlığına. Muhtar, bizi görmenin heyecanı içinde arazisini gezdiriyor, garip bir bencillikle arazisinin çokluğundan, malının iyiliğinden bahsediyordu. Çaresiz, dolaşırken dinliyorduk anlattıklarını.

ÇEMİŞGEZEKTEN SESLER

Cenap OSMANOĞLU

Mengücoğulları'nın torunlarından Pir Hüseyin Bey'in başkenti olan Çemişgezek, incelemeler yapıldıkça önemsenmektedir. Yeni Fırat'ın 32. sayısında «Harput çevresindeki Kaleler ve Beğlikler» başlıklı yazıda, târihi hakkında bazı bilgiler verilmişti. Bu sayıda Yavuz tarafından çıkarılan «Çemişgezek Kanunamesi» ni de yayınladık.

Ayrıca Çemişgezek nağmelerinden de örnekler vereceğiz. Bunlar, Çemişgezek, Ağın, Keban ve Eğin (Kemaliye) dolaylarının ortak türküleridir. Kendisine has, içli bir melodisi olan bu türkü bestelerinin, tâ Mengüçoğulları devrinden kaldığı sanılmaktadır.

Bu yazımızda ancak birkaç örnek vermekle yetineceğiz:

Gelin Ağlatma Havası :

Atlar eğerlendi geldi kapıya,
Kız ceyizin topla, doldur terkiye!
Kilidin iyi vur, sıkı perkiye;
Başlasın gelinlik kızlar türküye.
Doldur pınar doldur, ben gider oldum!
Anayı, babayı terk eder oldum.

★

Anam, yoğurdunu ayran eylesin;
Çıksın yücelerden seyran eylesin.
Elleri uğruma hayran eylesin
Anamın oğlu var, beni neylesin.
Eyvah ağam eyvah ben gider oldum
Anayı babayı terkeder oldum.
Kız ana'n söyle ki cehizin saya
Yazmanda işlenmiş gül bülbül oya
Seni tay etmişler güneşe, aya
Bir daha geri dön bak doya doya
De ana'm, de ki ben tez gider oldum
Yurdumdan yuvamdan derbeder oldum

Gelinin ardından :

Geline gerek bir bacı,
Ağlıyaydı acı acı.
İki gözüm, başım tacı
Şen babam evi şen olsun
Giderim haberin olsun.

Geline gerek bir yoldaş,
Ağlıyaydı yavaş yavaş.
İki gözüm nuru kardaş.
Şen babam evi, şen olsun
Giderim haberin olsun.

Geline gerek bir ana
Ağlıyaydı yana yana
İki gözüm ağla bana
Şen babam evi, şen olsun
Giderim haberin olsun.

ÜÇ KIZLAR

Üç kızçığaz, seke seke
İndi bağlar arasına,
Gelin kızlar merhem edin
Şu yiğidin yarasına.
O yiğit yarın itirmiş,
Ağlar gezer çaresine!

Aman kızlar, yaman kızlar!.
Ölüyorum imansızlar!.
Biriz bana varın kızlar
Alın beni sarın kızlar.

✶

Havada turna sesi var,
Öksüz oğlanın nesi var?!.
Anası yok, babası yok
Bir gönül eğlencesi var.

Aman kızlar yaman kızlar!
Ölüyorum imansızlar!
Biriz beni alın kızlar!
Alın kızlar, sarın kızlar!

TAŞ TÜRKÜLERİ :

İrahan evlek evlek
Dadandı kara leylek
Dert çektim, emek çektim
Koymadı zalım felek

İrahanın bitti mi?
Koksu yare gitti mi?
Duydumki evlenisin
Başın göğe yetti mi?

İrahan, eki bağlar,
Kar yağar, seki bağlar.
Yari güzel olanlar
Alnına çeki bağlar.

İrahanı derende,
İnsaf senin nerende.
Kabahat sende değil,
Sana gönül verende

İrahan, sadır Allah
Bu ne sevdadır Allah
Ya benim muradım ver,
Ya bana sabır Allah.

BİZİM BAĞLAR :

Bizim bağda baran var,
Yara, yürek yaran var.
Yar dedim sen olasın,
Bana da yalvaran var.

Bizim bağlar buradır,
Gülü sıra sıradır,
Alan hayrın görmesin,
Gözüm ardı sıradır!

Bizim bağın başını,
Ayıklıyam taşını.
Kaynıma haber verin,
Yollıya kardaşını.

Bizim bağın teveği,
Yarım olmuş güveği.
Vefasız yar sevenin
Boşa gider emeği.

Bizim bağda nar da var,
Nar dalında har da var.
Ben dedim sen olasın
Bana göre yar da var

MERCİMEK TÜRKÜSÜ :

Mercimek kilelendi,
— Söyle bülbülüm söyle!
Ölçüldü, silelendi,
— Onu bir daha söyle!.
Senin aşk'an düşeli
— Söyle diller'en kurban!
Benzime kül elendi.

★

— Niye yaslısın böyle?
— Onu bir daha söyle!
— Biraz gül, açıl şöyle;
— Onu bir daha söyle!

Mercimek kile kile,
— Söyle bülbül'üm söyle!
Ölçülür sile, sile,
— Onu bir daha söyle!
Ben bu aşka düşeli
— Söyle diller'en kurban!
Destan olmuşum dile.

Vur ellerim vur!
Sar ellerim sar!
Al elimden al
Sar belimden sar.

ESKİ HAMAM :

Eski Hamam'ın üstüyüm,
Allar giyenin dostuyum.
Ağlatma beni yaslıyım!

Al olur Ahcik al olur,
Al dudakların bal olur.

Eski Hamam'ın kurnası
Altından akar burması
Yarım gurbetin turnası

Ahcik balam, balam, balam!
Senden nasıl murad alam?
Aşk olsun sana varana!
Aşk olsun seni sarana!

Bir kaç da sazı elinde yaşıyan halk şairlerinden örnekler verelim :

AŞIK HÜSEYİN'den:

1

Kalk gidelim deli gönül
Bizi burda bilen de yok
Arzetmeye halimizi
Yanımıza gelen de yok.

2

Mihman olup yatam dedim,
Gam yükünü atam dedim.
Dükkân açıp satam dedim,
Müşterimiz olan da yok.

3

Söyle görem kemalini
Seyredem hak cemâlini
Her yerde dökme malını
Değer verip alan da yok.

4

Bir su içtim derin gölden,
Vaz geçmezim doğru yoldan.
Arif olan anlar telden,
Bizi sorup bulan da yok.

5

Aşık Hüseyin söyler içer,
Nan ü nimetini seçer,
Müsafirler konar göçer,
Eğlenip de kalan da yok.

Nakarat

Ah yine bu gün efkarlandım
Tatlı canımdan usandım
Tey tey tey tey!...

Sana kervan kıran derler
Bana dertli Kerem derler
Tey tey tey tey!...

GENÇ APTALDAN :

1

Gaflet uykusundan, yatmış uyanmaz.
Gan gözün kapanmış gafilan çoktur,
Hak sözün söylesen duymaz inanmaz,
Kalan çürük sofu, cahilan çoktur.

2

Mürşid-i kamile vermez özünü,
Gaflet uykusundan açmaz gözünü,
Taştan katı beter söyler sözünü,
Bet ameli paylar akılan çoktur.

3

Nefsatına binmiş gezer boşuna
Haksız olanların Hakda işi ne?
İblis gibi düşmüş halkın peşine
Şeytan dolabına takılan çoktur.

4

Bidiginden şaşmaz, nasihat almaz,
Aslı münkir olan imana gelmez.
Hakkını yitirmiş kendini bilmez,
Nefsiyle oynaşan pehlivan çoktur.

5

Genç Aptal'ım der ki mest olur sanma
Her kurban derisi post olur sanma
Her yüze güleni dost olur sanma
İçi kâfir, dışı müslüman çoktur.

KOŞMA

Gül yüzlü sultanım zülfün perişan
Hazret-i Mevlânın yolundan mısın?
Kaşların mihraptır, ismin Hurişan

Cennet-i âlânın gülünden misin?
Muhammet Ali'nin elinden misin?

Beni ettin mecnun, sen Leylâ mısın?
Yoksa Fatoş matoş, öz Zehrâ masın?
Doğru söyle güzel, âşinâ mısın?

Muhammet Ali'nin yolundan mısın?
Cennet-i âlânın gülünden mısın?

Beni ettin mecnun bülbül avazlım
Yanağın gonca gül, lebin kirazlım.
Bir eli bâdelim, bir eli sazlım

Aşıkların bâri telinden misin?
Muhammet Ali'nin elinden misin?

İL HABERLERİ :

BARAJ GREVİ

18.11.1966 Cuma günü Keban Barajı'nda çalışan işçiler, Yapı İş Sendikasının tertiplediği, greve katılmışlardır. Bir hafta süren grev sonunda, işçilerin dilekleri nazara alınarak anlaşmaya varılmış, işçiler işbaşı etmişlerdir.

Baraj gölü altında kalan Aşvan köyüne ait istimlâk dâvalarına, Elâzığ Asliye Hukuk Mahkemelerinde başlanmıştır.

ELAZIĞ DA MADEN ARAMASI :

1966 Yılı devlet proğramında, 200 bin lira ödeneği olan Elâzığ - Keban çevresinde maden araması yapılmak gerekirken, yıl geçtiği halde arama işine geçilmemiştir. Buna karşılık Sivas ve Erzurum bölgeleri proğramına alınmadığı, ödenekleri bulunmadığı halde o bölgelerde, maden araması yapılmıştır. Halk bu çapraz faaliyetin nedenini araştırmaktadır.

ELAZIĞ'DA ENDÜSTRİYEL TESİSLERİN KURULMASI :

Elâzığ ve civarında Endüstriyel Tesislerinin kurulmasını teşvik ve takip için bir dernek kurulmuştur. Keban Barajı inşaatı dolayısiyle 58 bin hektarlık arazinin ve 92 köyün tamamıyle, 101 köyün bir kısmı su altında kalacağından yurtlarını terkedecek köylülere iş sahası bulmak için Elâzığ ve civarında Endüstriyel tesislerin kurulması imkânları araştırılmaktadır. Hükûmetçe etüdler yaptırılmışsa da bu konuda bir faaliyete geçilmediğinden, halk faaliyete geçerek önayak olmak gayretindedir.

MEVLÂNÂ GECESİ :

İlimiz İmam - Hatip Okulu tarafından, Lise spor salonunda Mevlânâ için bir anma töreni tertip edilmiştir.

Saat 20 den 24 kadar devam eden gecede İmam - Hatip öğretmenleri, Mevlânâyı muhtelif yönlerden etüd edip başarı ile anlatmışlar, öğrenciler de Mevlânâdan şiirler okumuş ve açıklamalar yapmışlardır.

Dergimiz sahibi F. M. da «Şair Mevlânâ» konusunu anlattıkdan sonra, baş tarafda yayımladığımız «Tahmis» ini okumuştur.

Son olarak neyler ve kudümler çalınıp, büyük ilgi toplıyan SEMÂ gösterileri yapılmış, gece asgari 1500 kişi tarafından ilgi ile takip edilmiştir.

ELAZIĞ ÜNİVERSİTESİ DERNEĞİ :

Atatürk Üniversitesi Derneği'nin faaliyeti, adı geçen Üniversitenin Erzuruma kurulmasiyle sona ermiş, yeniden kurulacak Bölge Üniversiteleri'nden birinin Elâzığ'a kurulması için yeniden faaliyete geçilmiştir.

İstanbul Üniversitesi rektörü merhum Gemil Bilsel'in 942 yılında söylediği nutuk, aksine tecellilere rağmen halkın dilinden düşmemektedir:

(Sayın Elâzığ'lar! Bu münevver şehrin hemşerileri olarak, hepinize, büyük bir iftihar payı düşmektedir. İleride bu aziz vatanda Şark Üniversitesi kurulacak olursa, hiç şüphesiz, bunun bir numaralı sahibi, Elâzığ ve Elâzığ'lılar olacakdır.)

Çünkü nüfusuna nisbetle Üniversiteye en çok öğrenci gönderen Elâzığ ilidir. Bu gün Millî Eğitim kayıtlarına göre, en çok öğrencisi olan il, neresi imiş bilir misiniz? Yine Elâzığ... Fakat okumak yarışında, birincilik para etmiyor. Zira, Şairin dediği gibi:

Güle güşttiremez boş yere bülbül inler,
Varak-ı mihr ü vefâyı kim okur, kim dinler.

OKUYUCU MEKTUBU :

Çok Muhterem hemşerim

Kıymetli arkadaşımız Necip Yusufoğlunun büyük himmetleri neticesi olarak sizin bütün Elâzığlı gençlere ışık tutan kıymetli eserinizi almış bulunuyorum.

Hiç bir şeyle ölçülemiyen Memleket sevginiz, büyük bir mesai harcayarak meydana getirdiyiniz bu kıymetli eseriniz, bir Elâzığlı olarak çocuklarıma bırakacağım en güzel varlıktır. Sizi bütün kalbimle tebrik ederim.

En iyi dileklerimle bir ömür boyu başarılar dilerim.

İstanbul
Nermin DÖNMEZ

Sayın Okuyucularımız!

36. Sayı ile dergimizin 3. cildi tamamlanmış olacaktır. 4. cilde başlamak için, arkadaşlarımızla yeni bir karara varmamız gerekmektedir.

Evvelce de açıklandığı gibi, faaliyetimiz kültürel olduğundan, zararına yayın yapıyoruz. Esasen kâr kaygımız da yok. Ancak zararımızı gidermek veya azaltmak düşüncemiz var.

Kültürel faaliyetimizde, Devletin, Vilâyetin, külfeti hariç, hiç bir yardımı olmadığı gibi; gelecek sayımızda açıklanacağı üzere Basın İlân Kurumu da, kuruluş maksadına rağmen, yardım ödevini dergimizden esirgemektedir.

Abunelerimizden bir kısmının bedel göndermekteki meşkûr titizliğine rağmen, diğer bir kısmının pek cüz-i olan bu bedeli ödemedeki ihmali, rahavetle karşılanmaktadır. Gerçekten 12, azami 24 liranın değeri yok amma, damla damla göl olur.

Mektupla bu bedelin ödenmesini de kültür arkadaşlığına yakışır bir ikaz sayılmadığından, böyle bir dilekten de sakınmaktayız. Halkın dediği gibi:

Çağırdım yanayana : Yar uykudan uyana
Uyarmakdan ne fayda: Kendinden olmıyana!?
Allah verenden de vermiyenden de razı olsun.

★

Bir kısım okuyucularımız abune olmak ve bedel ödemek için adres ve koşul sormaktadırlar. Halbuki Dergi'nin baş tarafında sorulanların hepsi yazılı... Açıklama yapmak, bunu tekrar etmekten ibaret olacak. Derginin bu sütununu incelemelerini reca ederiz.

Mektuplarınızı cevapsız bırakmamak için durumu açıklar, gelen Ramazanınızı ve gelecek Bayramınızı saygı ve sevgilerimizle kutlarız.

YENİ FIRAT